

Läkemedelsboken firar 25-årsjubileum

■ Det var i mitten av 1970-talet som Apoteksbolagets (nu Apoteket AB) styrelseordförande Rune Lönngrén i enlighet med en formulering i bolagets avtal med staten – »verka för utvecklingen av en god information på läkemedelsområdet« – beslöt att ge ut en handledning i läkemedelsbehandling. Han formulerade uppdraget så att den planerade boken skulle innehålla »producentobunden information om samtliga preparat på den svenska marknaden, ordnade i grupper indikationsvis« och att den samtidigt skulle ge »värderande jämförelser mellan skilda preparat inom en viss grupp«. En arbetsgrupp tillsattes under min ledning och fick, fränsett de två här citerade villkoren, mycket fria händer för sitt arbete, som snabbt kom igång och resulterade i den första »Läkemedelsboken«, som kom ut 1977 (LB 77). Den nu föreliggande LB 03/04 är den 14:e upplagan. Sedan närmast föregående LB 01/02 kom ut har 25 år förflutit från det att den första »Läkemedelsboken« kom, och den kan nu – litet försenat – fira sitt 25-årsjubileum.

Ursprungligen i fickformat

Allra först en rent bokmässig kommentar. Efter många överväganden kom vi fram till att pröva ett ovanligt, långsmalt format och mjuka pärmar i tanken att boken åtminstone teoretiskt skulle kunna bäras i fickan på den vita rocken. Jag tror knappast att så skett. Trots formatet och ett relativt tunt papper blev vikten redan från början hög, ett halvt kilo.

Men valet av format och mjuka pärmar ledde till en oväntad framgång. LB 77 valdes ut som en av de 25 bokmässigt bästa böckerna i alla kategorier i Svensk bokkonsts tävling år 1977. Motivering: »928 sidor, men trots detta lätthanterlig! Bekvämt format, genomtänkt och klar typografi. Det tunna genomsläppta pappret får accepteras med tanke på bokens förutsättning.«

Mer än fyra gånger ökad upplaga

LB 77, som gavs ut i en upplaga på 22 000 exemplar, innehöll 53 kapitel om

läkemedel och sex korta allmänna kapitel, det längsta om läkemedel och missbildningar. Sammanlagt 58 författare var engagerade i arbetet, de flesta som ensamma ansvariga för sitt kapitel.

LB har utvecklats och vuxit undan för undan. Upplagan är nu 90 000 exemplar. Till det yttre har LB 03/04 hårda pärmar (sedan 1989), stort format och väger mer än dubbelt så mycket som LB 77 (1,2 kg). Antalet direkta läkemedelsartiklar har stigit till 74, antalet allmänna kapitel har proportionellt ökat ännu mer, från 6 till 20. Förnyelsetakten är hög. LB 03/04 har, jämfört med närmaste föregående utgåva, 28 nya kapitel eller nya ansvariga författare, vilket innebär att en tredjedel av innehållet är nytt, helt eller delvis. Mera som en kuriositet kan nämnas att det bara finns en författare som har varit med ända från början. Lungläkaren Gunnar Boman skrev i LB 77 om tuberkulos tillsammans med den nyligen bortgångne Åke Hanngrén. Nu är Gunnar sedan flera år ensam ansvarig för tuberkuloskapitlet.

Själv fick jag förmånen att vara ansvarig för de första fem utgåvorna av LB. Jag skriver avsiktligt förmånen, arbetet var stimulerande och kunde med de goda resurser som Apoteksbolaget ställde till förfogande drivas snabbt och effektivt. Efter mig har först Gunnar Birke (1987–1991), därefter Thomas Ihre, varit ordförande i arbetsgruppen.

Översiktliga kostnadsjämförelser

Det är intressant att notera att läkemedelskostnader i LB 77 avhandlades på två, mycket allmänt hållna sidor. Det var i enlighet med den då rådande inställningen i läkemedelskommittéerna att kostnaden kom in som sista urvalskriterium vid val mellan likvärdiga läkemedel. Nu är som alla vet detta helt ändrat, och de snabbt ökande läkemedelskostnaderna är ett samhällsproblem av betydande storlek. LB 03/04 innehåller därför ett stort antal kostnadsjämförelser, översiktliga och lättlästa.

Att LB nu, ständigt förnyad och utvecklad, funnits i mer än ett kvarts sekel får väl anses visa att initiativet att skapa boken var klokt. Vad dagens läkare tycker om LB framgår av de följande recensionerna, representerande den öppna respektive den slutna världen. Särskilt den senare tar upp den viktiga frågan om bokens betydelse och det eventuella behovet av ytterligare förnyelse.

Lars Erik Böttiger
professor, Saltsjö-Boo

Läkemedelsboken – underskattad kunskapskälla?

Läkemedelsboken 2003/2004. 1 133 sidor. Stockholm: Apoteket AB; 2003. ISBN 91-85574-45-7.

Recensent: Karl-Göran Prütz, överläkare, verksamhetsområde internmedicin, Helsingborgs lasarett, Helsingborg (k-g.prutz@nvs.skane.se)

■ Den fjortonde upplagan av »Läkemedelsboken«, LB, omfattar 90 kapitel med över 160 författare, av vilka många är auktoriteter inom sina respektive områden. Första upplagan gavs ut 1977. Den var häftad, med mörkblått omslag, långsmal till formen och knappt tre centimeter tjock. LB kändes viktig för en ung blivande internmedicinare. Den kompenserade kurslitteraturens brist på konkreta behandlingsråd. Att ha den i en av den vita rockens sidofickor, som jag vill minnas motiverade det lite ovanliga formatet, visade sig redan då praktiskt svårt. Idag torde det vara omöjligt.

Medicinskt uppslagsverk

LB är inte längre en bok huvudsakligen om läkemedelsterapi – på gott och ont. I stället måste den idag betraktas som ett brett medicinskt uppslagsverk, låt vara med betoning på läkemedelsanvändning. Boken består av:

- kostnadsjämförelser;
- ett sjuttiofem avsnitt om terapi vid olika tillstånd, som efter fem inledande akutmedicinska kapitel är ordnade efter ATC-systemets principer;
- sju specialkapitel om sinsemellan disparata men oftast angelägna ämnen.

Spännvidden är stor. Nästan allt läkaren behöver veta om läkemedel och läkemedelsrelaterade frågor hittar man i LB. Innehållsförteckningen, med sina små finurliga symboler, som återkommer på sidorna inom respektive avsnitt, gör att man snabbt hittar rätt. Registret är omfattande med nästan 50 trespaltiga sidor, allt från »absolut riskreduktion« till »överbehandlingsssyndrom«.

Sparsmakad layout

Eftersom en av ambitionerna med LB är att vara ständigt uppdaterad måste den komma ut ofta, för närvarande vartannat år. Grafiken – ett begränsat antal figurer och diagram – är enkel, på gränsen till primitiv. Layouten är sparsmakad men funktionell. Bortsett från grön kantmarkering av fem inledande kapi-